

Eduskunnan hallintovaliokunta: lausuntopyyntö 8.9.2021

HE 56/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen lainsäädäntöön sekä eräihin muihin lakeihin tehtävistä muutoksista hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevasta lainsäädännöstä johtuen

Etelä-Suomen aluehallintovirastoa on pyydetty kuultavaksi ja siltä on pyydetty asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä. Teema: mm. ehkäisevä päihdetyö ja pelastustoimen asiat. Lausuntoon ovat oman näkemyksensä antaneet peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualue sekä pelastustoimi ja varautuminen -vastuualue.

Ehkäisevä päihdetyö

Yleisesti esityksestä

Esityksessä todetaan ehkäisevän päihdetyön osalta, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettavan lain muutoksen myötä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin liittyvät ehkäisevän päihdetyön tehtävät siirrettäisiin kunnilta tuleville hyvinvointialueille. Käytännössä kuntiin jäisi edelleen ehkäisevän päihdetyön kokonaisuuden organisointi omalla alueellaan. Lain 5 §:ssä säädettyihin tehtäviin ei käytännössä tulisi muita muutoksia kuin työn sovittaminen yhteen tulevien hyvinvointialueiden kanssa myös ehkäisevän päihdetyön osalta.

Monissa kunnissa ehkäisevän päihdetyön järjestäytyminen on monilta osin rakennettu sosiaali- ja terveystalouksissa tehtävän työn ja koordinaation pohjalta, joten niissä ehkäisevän päihdetyön organisointi on tarpeen varmistaa. Monet kunnat näyttävät jo ennakoineen tätä tarvetta siirtämällä esimerkiksi ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön työtehtäviä sosiaali- ja terveydenhuollosta kuntiin jääville hallinnonaloille, kuten

nuoriso- ja opetustoimille, sekä vahvistamalla nuoriso- ja opetustoimen roolia ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevissa monialaisissa työryhmissä. Myös lakisääteiset ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavat toimielimet ovat aiempaa useammin muita kuin perusturva- tai sosiaali- ja terveyslautakuntia.

Tulevien hyvinvointialueiden ehkäisevän päihdetyön tehtävät vastaavat niiden oman toimivallan osalta kunnille nykyisin kuuluvia tehtäviä, eli jatkossa hyvinvointialueiden työ täydentäisi kuntien ehkäisevää päihdetyötä sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta. Keskeisiä hyvinvointialueille siirtyviä tehtäviä ovat sosiaali- ja terveyspalveluissa toteutettavat systemaattinen alkoholin riskikäytön, huumeiden sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön sekä haitallisen rahapelaamisen varhainen tunnistaminen ja mini-interventio sekä tupakasta vieroitus.

Lisäksi hyvinvointialueiden tehtävänä olisi jatkossa tukea alueensa kuntia niiden ehkäisevän päihdetyön tehtävissä yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa. Hyvinvointialueen ja aluehallintovirastojen asiantuntijatuen sekä kuntien ja hyvinvointialueen työnjaon organisointi edellyttää tässä suhteessa kaikilta osapuolilta järjestelmällistä resursointia.

7.8 Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

4 §. Esityksen mukaan pykälän 2 momentissa säädetään aluehallintovirastojen nykyisestä kuntien ehkäisevän päihdetyön tukitehtävästä. Aluehallintovirastot tukisivat ehdotuksen mukaan myös hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön toteuttamista ja kehittämistä.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan pykälään tulisi lisätä tukitehtävän lisäksi myös aluehallintovirastolle kuuluva ohjaus seuraavanlaisesti. *Aluehallintovirastot ohjaavat toimialueensa ehkäisevää päihdetyötä, suunnittelevat ja kehittävät sitä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa sekä **ohjaavat ja** tukevat toimialueensa kuntia ja hyvinvointialueita ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä.*

Etelä-Suomen aluehallintovirasto on aiemmin antanut lausunnon sosiaali- ja terveysvaliokunnalle koskien hallituksen esitystä eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi. Tämä lausunto koski valvontaa, jossa oli huomioitu myös hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja sen osana ehkäisevä päihdetyö seuraavan mukaisesti. *Aluehallintovirasto toteaa, että sote-järjestämislain 6 luku tarjoaa valvoville viranomaisille nykyistä kattavamman ja säännellymmän keinovalikoiman hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valvonnassa ja ohjauksessa ja sitä voidaan pitää tarkoituksenmukaisena. Esityksen perusteella jää kuitenkin osittain*

epäselväksi, miten sote-järjestämislain 6 ja 7 §:ssä asetetut tehtävät sekä sote-järjestämislain mukainen aluehallintoviraston valvontatoimivalta suhtautuvat erityislaeissa (kuten ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetussa laissa 523/2015) tarkennettuihin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtäviin. Kattaako valvontatoimivalta myös näiden lakien mukaisen toiminnan ohjauksen ja valvonnan?

5 §. Esityksen mukaan pykälässä säädetään kunnan ehkäisevän päihdetyön tehtävistä. Esityksen mukaan kunta huolehtisi jatkossakin ehkäisevän päihdetyön organisoinnista alueellaan ja nimeäisi ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen. Hyvinvointialue tukisi 1 momentin mukaan kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä ja huolehtisi 2 momentissa tarkoitetuista ehkäisevän päihdetyön tehtävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

Esityksessä todetaan, että kunnan ja hyvinvointialueen ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvat pääasialliset tehtävät vastaisivat pykälän 2 momentissa kunnan nykyisiä tehtäviä. Sekä kunnan että hyvinvointialueen tulisi esimerkiksi huolehtia päihdeolojen seurannasta alueellaan ja siitä, että päihdehaittojen vähentämistä koskevaa tietoa tarjotaan yksityisille henkilöille ja koko väestölle. Kunnan ja hyvinvointialueen tulisi vastaavasti huolehtia päihdehaittoja ehkäisevän osaamisen lisäämisestä ja tukemisesta kaikissa tehtävissään sekä valmistella, esittää ja edistää päihdehaittoja ehkäiseviä toimia hallinnossaan. Ehkäisevän päihdetyön ydintehtäviin kuuluisi ensinnä sovittaa mahdollisimman tehokkaasti yhteistyössä yhteen kunnan ja hyvinvointialueen toimet ja lisäksi huolehtia siitä, että toimet sovitetaan yhteen poliisin, alkoholilain (1102/2017) ja tupakkalain (549/2016) noudattamisen valvonnan, elinkeinoelämän ja erityisesti ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvien järjestöjen toimien kanssa.

Esityksen mukaan kunnilla olisi siten nykyiseen tapaan kokonaisvastuu alueensa ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä. Hyvinvointialueelle pykälän 1 ja 2 momentissa säädetyistä tehtävistä painottuisivat käytännössä ensinnä alueensa kuntien tukeminen ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä ja toiseksi hyvinvointialueen oma vastuu ehkäisevän päihdetyön tehtävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

Pykälän 3 momentissa viitattaisiin nykyiseen tapaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä koskeviin säännöksiin.

Aluehallintovirasto pitää esitystä tärkeänä ja tarkoituksenmukaisena seuraavin huomioin. Pykälässä säädetään kunnan ehkäisevän päihdetyön tehtävistä. Esityksen mukaan kunta huolehtisi jatkossakin ehkäisevän päihdetyön organisoinnista alueellaan ja nimeäisi ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen. **Aluehallintovirasto korostaa, että toimielimen rooli kunnissa tehtävän ehkäisevän päihdetyön johtamisessa, tukemisessa ja työn mahdollistamisessa on keskeinen ja tärkeä. Osasta kuntia puuttuvat edelleen rakenteet,**

joissa huomioidaan muun muassa tietoperustainen viestintä, työmenetelmät, toimien ja vaikuttavuuden seuranta sekä monialainen yhteistyö.

Esityksen mukaisesti hyvinvointialue tukisi 1 momentin mukaan kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä ja huolehtisi 2 momentissa tarkoitetuista ehkäisevän päihdetyön tehtävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. **Aluehallintovirasto toteaa, että hyvinvointialueen rooli kuntien tukemisessa tulisi pohjautua selkeään ja sovittuun työnjakoon, roolien määrittämiseen, yhteistyöstä sopimiseen sekä tehtävien auki kirjoittamiseen, esimerkiksi koordinaation osalta.** Pykälän 3 momentissa viitattaisiin nykyiseen tapaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä koskeviin säännöksiin. Näiden mukaisesti tulisi huolehtia, että **eri suunnitelmissa ja toimissa näkyy kuntien tilannekuva sekä niistä tarpeista johdetut tavoitteet ja toimenpiteet, jotka on huomioitu myös alueellisen tason suunnitelmissa, huomioiden ehkäisevä päihdetyö omana osana suunnitelmia.**

Aluehallintovirasto toteaa, että Uudenmaan erillisratkaisusta johtuen tulisi erityisesti kiinnittää huomiota, että nykyiselläänkin osin puuttuvat kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteet luodaan mahdollisimman pian, jotta lähtökohtaisesti muun muassa lakiperustaisuus, tietoperustainen viestintä, vaikuttavat työmenetelmät, toimien seuranta sekä monialainen yhteistyö toteutuvat.

6 §. Esityksen mukaan pykälässä säädettäisiin nykyiseen tapaan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien turvaamisesta. Nämä velvollisuudet koskisivat kuntien lisäksi myös hyvinvointialueita.

Aluehallintovirasto on esityksen kannalla.

Aluehallintovirasto nostaa vielä huomioitavaksi, että esityksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisvastuun siirtyminen kunnilta hyvinvointialueille tarkoittaisi ehkäisevän lastensuojelun osalta sitä, että kuntiin jäisi muu kuin sosiaali- ja terveydenhuollossa annettava ehkäisevä lastensuojelu, kuten esimerkiksi tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä ja varhaiskasvatuksessa. Hyvinvointialueelle siirtyisi näin ehkäisevään lastensuojeluun kuuluvat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kuten esimerkiksi neuvolapalvelut sekä varsinainen lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu.

Kun lähes kaikki lapset, nuoret ja perheet ovat hyvinvointialueiden ehkäisevien terveysten palvelujen sekä kuntiin jäävien opetustoimen palvelujen piirissä, ja palvelujen järjestämisvastuu ehkäisevän lastensuojelun osalta jatkossa edellä kuvatulla tavalla jakautuisi, on välttämätöntä, että kuntien ja hyvinvointialueen välinen käytännössä tapahtuva yhteistyö ja riittävä tiedonvaihto varmistettaisiin rakentamalla

toimivat yhteistyörakenteet ja –käytännöt. Tämä edellyttäisi riittävää resursointia sekä hyvinvointialueilla että kunnissa, jotta lastensuojelun ehkäisevät palvelut toteutuisivat lasten, nuorten ja perheiden kannalta tarkoituksenmukaisena kokonaisuutena.

Esityksen mukaan lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma tehtäisiin jatkossa sekä kunnassa että alueellisesti hyvinvointialueella. Suunnitelmat olisivat osa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 ja 7 §:ssä säädettyjä kunnan ja hyvinvointialueen hyvinvointikertomusta ja –suunnitelmaa. Kunnat ovat jo tällä hetkellä laatineet lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat. Jatkossa kunnan lasten hyvinvointisuunnitelma kattaisi kuntaan jäävät toiminnot ja hyvinvointialueen alueellinen suunnitelma hyvinvointialueen palvelut. Hyvinvointialueen tulisi yhteen sovittaa alueensa suunnitelmat toimivaksi kokonaisuudeksi. Suunnitelmia laadittaessa kunnan ja hyvinvointialueen olisi tehtävä yhteistyötä siten kuin terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain mainituissa pykälissä tarkemmin säädetään.

Aluehallintovirasto korostaa sen tärkeyttä, että suunnitelmat koordinoidaan kunnissa sekä hyvinvointialueilla toimivien kesken, huolehtien muun muassa tarpeellisesta tiedonkulusta ja että eri suunnitelmat synkronoituvat tarpeiden mukaisesti yhteen.

Lisätietoja ehkäisevän päihdetyön osalta antaa ylitarkastaja Heli Heimala.

Pelastustoimi

Pelastustoimen asioita on käsitelty riittävän perusteellisesti hallintovaliokunnalle toimitetussa lausunnossa (3.3.2021) ja kuulemistilaisuudessa (9.3.2021). Etelä-Suomen aluehallintovirasto haluaa korostaa seuraavia asioita.

Hallituksen esityksessä on pelastustoimen osalta kyse suurelta osin teknisistä muutoksista, kun järjestäjätaho muuttuu. Pelastustoimessa uudistuksen tavoitteena on pelastuslaitosten toiminnan yhdenmukaistaminen, tarpeellisen itsenäisyyden säilyttäminen ja pysyminen mukana ensihoidon järjestelyissä.

Vuoden 2004 pelastustoimen uudistuksen johdosta pelastustoimen kustannusten nousu on saatu pidettyä kurissa, ja talouden hoito on ollut ennakoitavaa. Sisäministeriö on lainsäädäntöuudistuksen yhteydessä tehnyt selvityksen, jonka mukaan nykyisen uudistuksen yhteydessä rahoitus tulee vähenemään. Näin toteutuessaan se vaikuttaa pelastustoimen palveluiden saatavuuteen ja tasoon, ja siten myös lisääntyvään valvontatarpeeseen. Jo nyt aluehallintovirasto on valvonnassaan yksittäistapauksissa joutunut puuttumaan pelastustoimen palvelutason huomattaviin epäkohtiin. Toiminnan järjestämisessä on myös huomioitava, että voimakas toimintojen keskittäminen ei ole mahdollista, koska pelastustoimen on välttämätöntä toimia lähipalveluna.

Uudistuksen johdosta tehtävät säädösmuutokset ovat myös toimialan lainsäädännössä alkamassa. Pelastuslain ja siihen liittyvien asetusten työryhmät on nimitetty, ja ne hyödyntävät esiselvityshankkeiden taustamateriaaleja.

Johtaja

Tommi Laurinen

Pelastusylitarkastaja

Ilkka Heinonen

Tämä asiakirja ESAVI/30447/2021 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ESAVI/30447/2021 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Laurinen Tommi 14.09.2021 11:34

Esittelijä Heinonen Ilkka 14.09.2021 11:32